

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ЗАТВОРНЮК Оксана Миколаївна

УДК 378.091.33:[159.9-051:005.336.5](043.3)

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ
ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
МАТВИЄНКО Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки та методики
початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПЛАХОТНИК Ольга Василівна,
Київський національний університет
імені Т.Г. Шевченка, професор кафедри
педагогіки;

кандидат педагогічних наук,
СКОРИК Юлія Мирославівна,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького, викладач кафедри
педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту.

Захист відбудеться 8 грудня 2016 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 8 листопада 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Сиротюк В.Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. До базових стратегічних пріоритетів у професійній освіті України, як закономірна відповідь на виклики й тиски європейської інтеграції, у українському суспільстві відбувається реформування університетської освітньої системи, яке спрямоване на підвищення рівня фахової підготовки майбутніх психологів, де представники педагогічної науки ведуть пошук таких моделей навчально-виховного процесу у вищій школі, які б утвердили якісно нові стратегії щодо формування готовності особистості до професійного самовдосконалення протягом життя.

Самовдосконалення розглядається науковцями як: процес свідомого керування розвитком особистості, своїх якостей, здібностей (О. Бодальов, А. Деркач, В. Лозовий, Н. Лосева та ін.); прагнення людини до розвитку, збагачення своїх сутнісних сил для того, щоб внаслідок цього мати можливість самореалізуватися на більш високому рівні (Є. Андрієнко, П. Кондратьєв, О. Плахотнік, Г. Селевако та ін.); творче ставлення індивіда до самого себе, створення самого себе у процесі активного впливу на зовнішній і внутрішній світ з метою їхнього перетворення (В. Войтка, Ю. Скорик та ін.).

Основні вимоги до набуття здатності сучасного психолога до такої діяльності відображені у нормативних документах: Законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти України у ХХ столітті (2002), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 в умовах глобалізаційних викликів (2010), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2013), Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір.

Теоретичні положення професійної підготовки майбутнього психолога у вищих навчальних закладах відображено у працях В. Андрущенка, Д. Богоявленської, В. Бондаря, О. Бондаренка, Ж. Вірної, Л. Долинської, М. Євтуха, Л. Карамушки, С. Максименка, В. Панка, Н. Пов'якель, Н. Пророк, Є. Пряжнікової, Н. Чепелевої, Л. Уманець, Т. Яценко та ін.

У сферу активного вивчення входить: розробка освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога (С. Максименко та ін.); формування професійної компетентності у процесі підготовки психолога-практика (Н. Чепелева та ін.); використання діалогічно-орієнтованого підходу в системі підготовки психологів (Н. Пов'якель, Н. Чепелева та ін.), виокремлення вимог до особистості психолога (О. Бондаренко, Л. Долинська, В. Панок, Н. Пророк, О. Саннікова та ін.), використання активних та інтерактивних методів навчання (С. Васьківська, Т. Яценко та ін.).

Сучасним проблемам професійного самовдосконалення майбутніх психологів присвячені дослідження С. Васьківської, Т. Вілюжаниної, Н. Дідик, І. Дружиніної, Л. Жердецької, Т. Канівець, Л. Кобильнік, Ю. Паскевської, Н. Пророк, Л. Смалиус, Н. Чепелевої А. Яблонського та ін.

Незважаючи на різноплановий і науковий спектр досліджуваних явищ, проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення залишається недостатньо вивченою. Її актуальність

визначається формуванням у майбутніх психологів здатності до професійного самовдосконалення у навчально-виховному процесі і обумовлена низкою суперечностей між:

– зростаючими вимогами суспільства до якісної професійної освіти та рівнем фахової підготовки майбутніх психологів у вищих навчальних закладах;

– суспільною потребою у психологах із високим рівнем готовності до змін і неперервного професійного розвитку та реальним станом практичної підготовки майбутніх психологів до професійного самовдосконалення;

– необхідністю модернізації підготовки студентів-психологів до професійного самовдосконалення та відсутністю відповідного науково-методичного супроводу для ефективного формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Актуальність означеної проблеми, виявлені суперечності та її недостатня наукова розробленість у педагогічній теорії та практиці зумовили вибір теми дисертації: **«Формування у майбутніх психологів готовності до професійного самовдосконалення».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри практичної психології «Теоретико-методологічне та організаційно-методичне забезпечення професійної підготовки майбутнього практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця» факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та як складова комплексної наукової проблеми «Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів» (державний реєстраційний номер 0108U007644).

Тема дисертації затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №15 від 25 червня 2013 року) та узгоджена з бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №2 від 25 лютого 2014 року).

Мета дослідження полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення та їх експериментально-дослідній перевірці.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення у педагогічній теорії та освітній практиці вищих навчальних закладів.

2. Уточнити зміст понять «готовність майбутніх психологів до професійного самовдосконалення» та «формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення».

3. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти готовності та визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

4. Спроектувати модель формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

5. Виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх психологів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й виконання завдань на різних етапах наукового пошуку було використано комплекс методів дослідження: *теоретичні*: системний аналіз наукової та науково-методичної літератури, бібліографічний аналіз наукових праць – з метою з'ясування розробленості досліджуваної проблеми; компаративний аналіз і узагальнення – з метою уточнення змісту понять «формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення» та «готовність майбутніх психологів до професійного самовдосконалення»; порівняння – з метою теоретичного обґрунтування структури готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; класифікація – з метою визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; моделювання – з метою проектування моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; систематизація – з метою виявлення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; *емпіричні*: (спостереження, анкетування, інтерв'ю, бесіда, тестування, вивчення навчальної документації студентів, ретроспективний аналіз власного досвіду викладацької діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі) – з метою з'ясування рівнів сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; педагогічний експеримент – з метою перевірки ефективності виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; *статистичні*: поєднання кількісного та якісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу із застосуванням φ (критерію Фішера) та t-критерію Стьюдента – з метою обґрунтування вірогідності отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *вперше* проаналізовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (формування мотивації до професійного самовдосконалення на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розширення змісту навчального курикулуму через інтеграцію акмеологічного та компетентісного підходів; включення майбутніх психологів в професійну діяльність через набуття досвіду професійного самовдосконалення у позааудиторній роботі та під час навчально-виробничої практики; спроектовано модель формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, яка складається з теоретичного, процесуального та

результативного блоків; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення ;

– *уточнено* зміст понять «готовність майбутніх психологів до професійного самовдосконалення», «формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення» та структурні компоненти готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний, особистісно-рефлексивний);

– *удосконалено* змістове наповнення та технологічний супровід навчально-виховного процесу, орієнтований на формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення;

– *подальшого розвитку набули* інформаційно-комунікаційні технології у процесі професійної підготовки майбутніх психологів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; розробленні та впровадженні в освітній процес авторського спецкурсу «Основи професійного самовдосконалення психологів»; доповнені матеріалами для самостійної роботи за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія», 6.030102 «Психологія» та у системі підвищення кваліфікації психологів змісту нормативних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Історія психології», «Соціальна психологія», «Тренінг спілкування та самопізнання», «Основи психокорекції», «Профорієнтація та профвідбір», «Основи психологічного консультування», «Психодіагностика», «Тренінг професійного зростання»; удосконалено зміст навчально-виробничої практики студентів; розроблено авторський «Щоденник самопізнання».

Особистий внесок здобувача. У публікаціях, підготовлених спільно з співавторами, внесок здобувача полягає: у розробленні розділу 2.5. «Соціально-психологічний тренінг як засіб самоменеджменту майбутніх практичних психологів» – у навчально-методичному посібнику [1]; у підготовці методичних рекомендацій щодо самовдосконалення особистості [2]; у розкритті сутності поняття «готовність» [12]; в розробленні авторських соціально-психологічних ігор [14]; у аналізі концептуальних засад [19]; у розкритті сутності поняття: професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема [6].

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 07-10/1127 від 22.06.2016 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 1185 від 23.06.2016 р.), Приватного вищого навчального закладу «Інститут екології, економіки і права» (довідка № 765 від 20.06.2016 р.), Уманського державного педагогічного університету імені П.Тичини (довідка № 1553/01 від 29.06.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати та теоретичні положення дисертації висвітлено та обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: «Актуальні проблеми педагогіки та психології» (Львів, 2011), «Розвиток науки психології та педагогіки у сучасних

умовах» (Львів, 2012), «Реалізація компетентнісного підходу у сучасній освіті: реалії і перспективи» (Київ, 2013), «Формування конкурентоспроможності практичного психолога у процесі професійної підготовки» (Київ, 2014), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології XXI ст.» (Львів, 2014), «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» (Львів, 2014), «Професіоналізм психолога-практика: шляхи формування особистості майбутнього фахівця» (Черкаси, 2014), «Практична психологія освіти XXI століття: проблеми та перспективи» (Умань, 2015), «Особистість у сучасному світі» (Київ, 2015), «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство», (Львів, 2015), «Модернізація педагогічної освіти: виклики XXI століття» (Київ, 2016), «Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти» (Київ, 2016), «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні» (Львів, 2016), V Міжнародні психолого-педагогічні Челпанівські читання (Київ, 2016); *всукраїнських*: «Освіта та наука у вимірах XXI століття» (Київ, 2010), «Актуальні питання теорії та практики підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2016), «Сучасна особистість: психологічні межі, життєвий шлях, самореалізація» (Черкаси, 2016); «Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього» (Одеса, 2016), «Особистісне зростання: теорія і практика» (Житомир, 2016), засіданнях кафедри практичної психології факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено у 26 публікаціях, серед них: 1 програма спецкурсу, 1 навчально-практичний посібник, 1 робочий зошит самостійної роботи, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у зарубіжних фахових виданнях, 16 статей та тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (301 найменування, з них іноземною мовою – 27 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 310 сторінок (основна частина – 201 сторінка). Дисертація містить 20 таблиць і 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи наукового дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення дослідження; наведено відомості про особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теорія і практика формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення**» здійснено аналіз теорії і практики формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; проаналізовано зміст та структуру готовності майбутніх

психологів до професійного самовдосконалення; визначено сучасний стан готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Професійне самовдосконалення розглядалося науковцями як процес використання набутих умінь під час навчання у вищих навчальних закладах для власного інтелектуального зростання і вдосконалення професійно-значущих якостей (М. Бауер, О. Борденюк, М. Іванчук, Л. Карамушка, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Плахотнік та ін.); внутрішній процес якісних самозмін, який відбувається за рахунок усвідомлення фахівцем необхідності самовдосконалення, грамотного самоаналізу, власних роздумів і порівнянь своєї діяльності з іншими фахівцями, яких визнано зразковими (Т. Алексєнко, П. Горностай, М. Гуліна, Л. Карамушка, С. Максименко, Ю. Скорик та ін.); мотивованого, цілеспрямованого й добре організованого саморуку до кращого в собі (В. Гриньова, М. Ксьонзенко, Л. Сущенко, О. Прокопова та ін.); цілеспрямована, системна, високоорганізована і творча діяльність, яка полягає у самостійному заглибленні і розширенні професійних знань, розвитку умінь, здібностей і професійно-значущих якостей особистості і має на меті неперервне зростання професійної майстерності та особистісне самовдосконалення (С. Максименко, В. Панок, І. Чемерилова та ін.); процес і результат творчого цілеспрямованого самостійного самодетермінованого руху фахівця від Я-реального до Я-ідеального, від Я-потенційного до Я-актуального, що здійснюється у формі професійного самовиховання, самоосвіти і самоактуалізації та забезпечує досягнення позитивних особистісних змін і є передумовою успішної творчої самореалізації у професії (Т. Вайніленко, Ж. Вірна, І. Іщук, О. Киричук, В. Ковальов, Н. Ничкало, В. Рибалка та ін.).

Характерним для структури процесу професійного самовдосконалення майбутніх психологів є еволюція даного процесу, де прослідковується перехід від одного етапу до наступного: самопізнання > самоменеджмент > самотворення > самоконтроль.

Теоретичний аналіз наукових праць дозволив уточнити сутність поняття «готовність майбутніх психологів до професійного самовдосконалення», яке розглядається як інтегроване професійно-особистісне утворення, що має складну структуру – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний та особистісно-рефлексивний компоненти і засвідчує обізнаність майбутніх психологів з технологіями та прийомами професійного самовдосконалення та характеризується здатністю проектувати, організовувати й аналізувати програму професійного саморозвитку; «формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення» розкривається як процес творення необхідного досвіду, майстерності та мотиваційних детермінант, які надають можливість ефективно здійснювати професійну діяльність.

У результаті наукового пошуку теоретично обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний, особистісно-рефлексивний), визначено показники (сформована мотивація та професійно-ціннісні орієнтації до професійного самовдосконалення; володіння системними знаннями стосовно професійного самовдосконалення, розвиненість

професійного мислення; здатність проектувати власну стратегію професійного розвитку та активна професійна позиція; наявність професійно значущих особистісних якостей та усвідомлення цілей професійного самовдосконалення), схарактеризовано рівні готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (високий, середній, низький).

Для оцінювання мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення використовувалася методика «Вивчення професійної спрямованості особистості» (Є. Рогов) та проєктивна методика «Опис життєвого шляху успішного психолога», які діагностували сформованість мотивації до професійного самовдосконалення і бажання працювати психологом; для дослідження когнітивно-пізнавального компоненту – використовувалися: опитувальник «Професійне самовдосконалення психолога та чинники розвитку» та проєктивна методика незавершених речень з метою дослідження наявності системи необхідних знань та пізнавальний інтерес до професійного самовдосконалення; для дослідження процесуально-діяльнісного компоненту – використовувалися: анкета «Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх психологів» та психолого-педагогічні ситуації, які виявляли сформованість умінь та навичок, які необхідні для професійного самовдосконалення; для діагностування особистісно-рефлексивного компоненту – застосовувалися методика М. Куна – Т. Мак-Партланда «Хто Я?» та методика «Який Я психолог?» для дослідження рівня сформованості професійно важливих якостей майбутніх психологів для професійного самовдосконалення.

Статистична обробка отриманих упродовж констатувального експерименту даних засвідчила, що загальний стан готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх психологів знаходиться переважно на низькому і середньому рівнях (відповідно у 53,9% і 32,1% студентів) і лише у незначній частині майбутніх психологів (14%) – на високому рівні.

Діагностичне обстеження дозволило виділити низку недоліків, що існують у процесі підготовки майбутніх психологів до професійного самовдосконалення: епізодичне локальне оновлення знань на відміну від постійного, системно упорядкованого; недостатнє усвідомлення майбутніми психологами потреби у професійному самовдосконаленні та недостатнє забезпечення зв'язку теорії з практикою; механічне перенесення чужого досвіду у власну діяльність; невміння знаходити нестандартні рішення на основі результатів самостійно набутих знань.

Результати констатувального експерименту підтвердили необхідність внесення змін у зміст, форми, методи та педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, які удосконалять професійну підготовку.

У другому розділі **«Педагогічне забезпечення формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення»** розкрито теоретико-технологічні основи формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; розроблено та обґрунтовано модель формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення; визначено та

проаналізовано педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

У процесі дослідження визначено наукові підходи щодо формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, а саме: контекстний, системний, особистісно-орієнтований, рефлексивно-діяльнісний, акмеологічний та аксіологічний. Поєднання різних наукових підходів та їх реалізація оптимізує процес формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення під час навчання у вищих навчальних закладах.

При відборі змісту, форм і методів навчання, було визначено, що основні форми організації навчання (лекції, семінарські й практичні заняття, педагогічна практика і самостійна робота студентів) мають бути спрямовані на формування у майбутніх психологів готовності до професійного самовдосконалення.

Навчально-виробнича практика майбутніх психологів у комплексі з навчальними дисциплінами має сприяти визначенню напрямів і перспектив професійного становлення майбутнього фахівця та його професійного зростання у майбутньому, стимулюванню професійного розвитку, формуванню потреб, професійно-ціннісних орієнтацій, оволодіння системними знаннями стосовно професійного самовдосконалення, здатністю проектувати власну стратегію розвитку, наявність професійно значущих особистісних якостей та усвідомлених цілей професійного самовдосконалення.

Визначено та схарактеризовано сучасні організаційні форми та методи навчальної діяльності, які спонукають майбутніх психологів до професійного самовдосконалення. Серед них особливе місце посідають такі форми, як: лекції (проблемні, візуалізації); семінари (дискусії, розв'язання задач); практичні заняття (робота в парах, в групах); індивідуальні заняття; консультації; самостійна навчально-пізнавальна діяльність (індивідуальні навчальні завдання, проекти, курсові та бакалаврські роботи); заняття з елементами тренінгу, професійні проби, майстер-класи, творчі зустрічі, навчально-виробнича практика, а також методи: моделювання ситуацій (кейс-методи), «мозковий штурм», створення програми життєтворчості, соціально-психологічні ігри, щоденники самопізнання та самовдосконалення, супервізія, інтервізія.

Особливістю розробленої моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення є чітко визначена мета, завдання, принципи та наукові підходи, компоненти професійного самовдосконалення, збалансованість і взаємозумовленість педагогічних умов, компонентів професійної підготовки, форм і методів, критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення. У розробленій моделі (Рис.1). відображено процес формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення впродовж навчання у вищих навчальних закладах: з першого по четвертий курс включно.

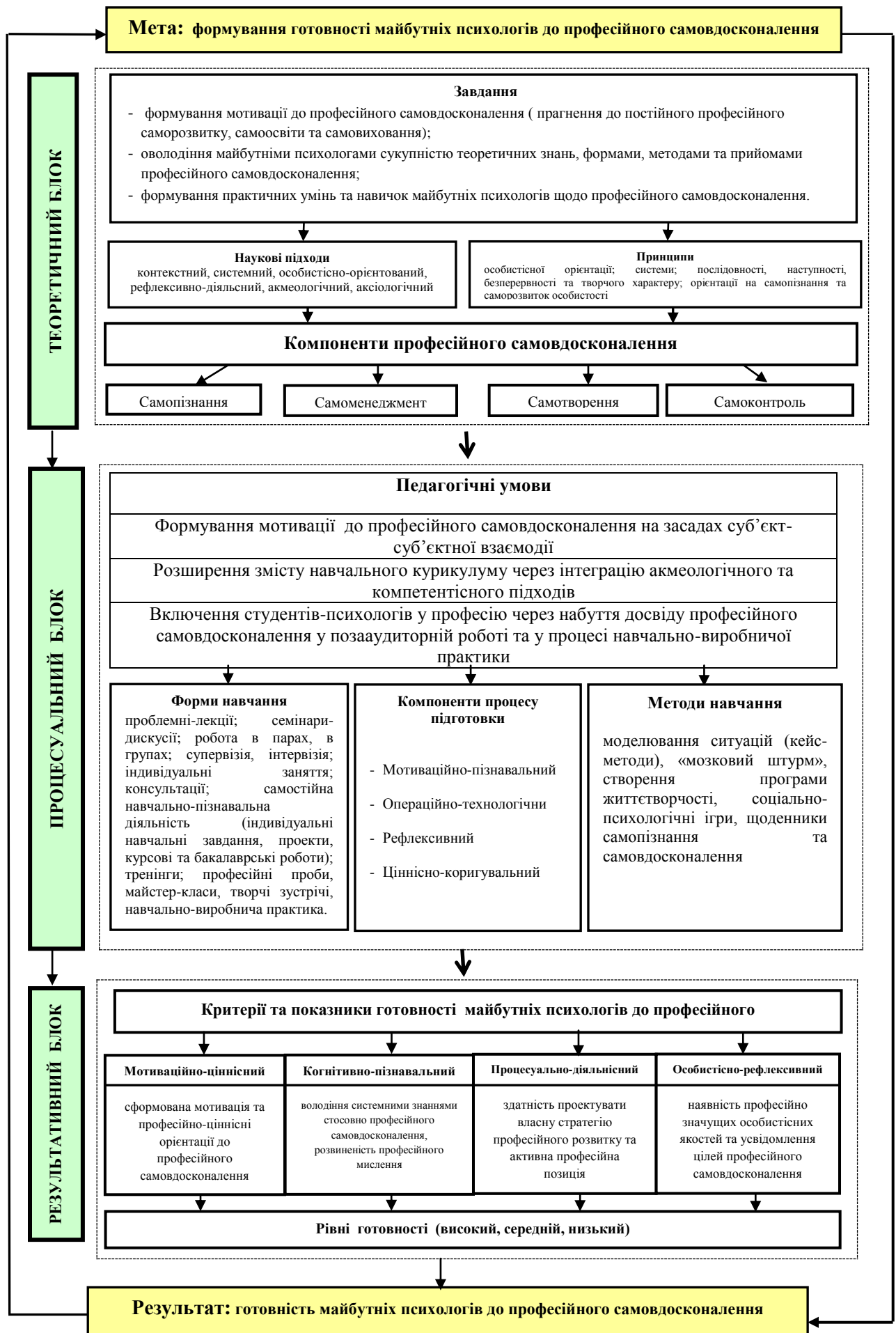

Рис 1. Модель формування готовності у майбутніх психологів до професійного самовдосконалення

У процесі реалізації першої педагогічної умови враховувалося, що необхідною важливою складовою формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення є формування мотивації професійного самовдосконалення на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Дана умова реалізовувалася в таких формах, як: навчально-методичний семінар для кураторів академічних груп першого курсу «Студент – майбутній психолог?!»; бесіда «Чому я хочу бути психологом?»; профорієнтаційні зустрічі «У кожного свій професійний шлях»; круглий-стіл «Роль самоосвіти та самовиховання для майбутнього психолога». Застосування цієї педагогічної умови дозволило спрямувати зусилля професорсько-викладацького складу на цілісне вивчення в освітньому середовищі вищого навчального закладу студентів як індивідів і суб'єктів діяльності; створити педагогічні умови для мотивації успіху, актуалізації потреби в досягненнях і прагнення до високих результатів; організувати варіативний освітній простір для формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Наступною педагогічною умовою нами було виокремлено розширення змісту навчального курикулуму через інтеграцію акмеологічного та компетентісного підходів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу, яке знайшло відображення у процесі вивчення дисциплін «Тренінг самопізнання», «Вступ до спеціальності», «Психологія спілкування», «Тренінг особистісного зростання», «Тренінг професійного зростання», «Психодіагностика», «Основи психокорекції», спецкурс «Основи професійного самовдосконалення психологів». Реалізація даної педагогічної умови відбувалася в таких формах і методах як: індивідуальні-творчі завдання (формування професійного іміджу), метод проектів (розроблення плану професійного самовдосконалення на 1, 5, 10 років), зустрічі з психологами, щоденники самопізнання та самовдосконалення, соціально-психологічні («До вершин професіоналізму») та рольові ігри («Моя перша робота»), інтелект-карти, розробка програм життєтворчості, супервізії та ін.

Реалізація третьої педагогічної умови передбачала роботу студентів-психологів у позааудиторній діяльності та цілеспрямоване удосконалення умінь професійної направленості (участь у студентському психологічному клубі «Перспектива»; всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях; тренінгах «Ефективний самоменеджмент», «Емоційна грамотність», «45 напрямів роботи психолога»; майстер-класах «Через мрію до реальності», «Я і мій успіх»; психологічних фестивалів - Фестиваль арт-терапії ART-PRAKTIK STUDENTS», Всеукраїнському фестивалі психоконсультації та психотерапії «ФЕНІКС ФЕСТ»; участь у програмі освітньої, психологічної та інтеграційної допомоги дітям, які постраждали від збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму «Інтеграція через діалог» за підтримки Європейської комісії та ін.).

Ефективність підготовки майбутніх психологів до професійного самовдосконалення залежить від того, наскільки зміст професійної підготовки, форми, методи та засоби навчання забезпечують готовність майбутнього психолога до професійного самовдосконалення.

У третьому розділі «**Організація та проведення педагогічного експерименту**» розкрито методику формувального етапу педагогічного експерименту та проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Формувальний етап дослідження (2012-2016 роки) організовано з метою експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов і моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення в умовах реального навчального процесу на базі факультету педагогіки та психології і факультету соціально-психологічних наук та управління Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, факультету психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка та факультету психології приватного вищого навчального закладу «Інститут екології, економіки і права» зі студентами I-IV курсів, які навчаються за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія», 6.030102 «Психологія», яких було розподілено на контрольні (КГ) – 130 та експериментальні (ЕГ) групи – 125 осіб.

Формувальний етап експерименту проводився за варіативною схемою у процесі викладання дисциплін професійного циклу навчання з урахуванням міждисциплінарних зв'язків. На основі проведеного дослідження та за результатами проведеного педагогічного експерименту було розроблено практичні рекомендації щодо реалізації моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення в обох групах: контрольній та експериментальній.

Під час формувального експерименту використовувалися різні форми і методи роботи (кейс-методи, методика створення програми життєтворчості, соціально-психологічні ігри, щоденники самопізнання та самовдосконалення, студентський психологічний клуб, супервізія та ін.) для формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, які були направлені на самопізнання, самоменеджмент, самотворення та самоконтроль.

Поетапна підготовка майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (мотиваційно-пізнавальний, операційно-технологічний, рефлексивний, ціннісно-коригувальний складові) передбачала поступове ускладнення видів діяльності та акцентувала увагу на формуванні певного компонента, забезпечувала інтенсифікацію методів і прийомів професійної підготовки. На підсумковому етапі (2016) опрацьовано кількісні показники експериментальної роботи, сформульовано висновки, оформлено результати педагогічного експерименту. Для аналізу результативності формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, які навчалися в ЕГ та КГ, визначались і порівнювались цифрові показники кожного компонента готовності майбутніх психологів.

Аналіз узагальнених результатів засвідчив, що в КГ та ЕГ кількість студентів за кожним рівнем готовності змінювалася, однак в ЕГ ці зміни були більш значущими. У результаті запровадження педагогічних умов, форм та методів у ЕГ суттєво збільшилася кількість студентів з високим рівнем сформованості готовності до професійного самовдосконалення (від 9,6%, до 26,6%); значні зміни відбулися у

показниках середнього та низького рівнів: якщо до початку експерименту було 32,1%, то на підсумковому етапі виявлено 58,75% студентів з середнім рівнем готовності, значно зменшилася кількість студентів-психологів з низьким рівнем сформованості готовності до професійного самовдосконалення: з 53,9% до 9,8%. Отже, впровадження моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення сприяло підвищенню рівня сформованості їхньої готовності до зазначеного процесу.

Порівняльний аналіз початкового та підсумкового зрізів компонентів (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний, особистісно-рефлексивний) готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення свідчить, що рівень готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення у студентів експериментальної групи виявився результативнішим, ніж у студентів контрольної групи, підготовка яких здійснювали за традиційною методикою.

На контрольно-оцінювальному етапі експерименту здійснено порівняльну характеристику кількісних та якісних змін констатувального та формувального етапів експерименту. За допомогою методів математичної статистики доведено однорідність обраних для проведення експериментальної роботи груп, констатовано і виміряно кількісну залежність між досліджуваними явищами, а саме: рівнем розвитку здатності студентів до професійного самовдосконалення та дотриманням окреслених педагогічних умов її формування. Результати дослідження дозволили виявити у експериментальних групах значні позитивні зміни у рівнях готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Дані, що характеризують динаміку сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення студентів контрольних і експериментальних груп, подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення у КГ та ЕГ (у %)

Рівні		Компоненти				Середній показник ПС
		Мотиваційно-ціннісний	Когнітивно-пізнавальний	Процесуально-діяльнісний	Особистісно-рефлексивний	
Високий	КГ	12,3	27,7	17,0	8,4	16,35
	ЕГ	26,2	35,2	35,2	28,8	31,35
Середній	КГ	55,3	55,3	43,0	27,0	45,22
	ЕГ	63,8	60,0	58,4	52,8	58,75
Низький	КГ	32,3	17,0	40,0	64,4	38,43
	ЕГ	9,6	4,8	6,4	18,4	9,8

Достовірність і вірогідність отриманих результатів перевірено й підтверджено за допомогою застосування методів математичної статистики шляхом визначення і порівняння кількісного та якісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу із

застосуванням φ (критерію Фішера) та t-критерію Стьюдента, обчисленого за показниками сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення для студентів контрольних та експериментальних груп.

Результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність розробленої запропонованих педагогічних умов та розробленої моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

ВИСНОВКИ

Теоретичне та експериментальне вирішення проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення дало підстави для таких висновків:

1. Проаналізовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, який підтвердив її актуальність та доцільність, і засвідчив, що динамізм і трансформації сучасного життя висувують об'єктивну необхідність до майбутніх психологів у формуванні готовності до професійного самовдосконалення. З'ясовано, що професійне самовдосконалення – педагогічне багатогранне і комплексне явище, функціонування якого підпорядковується безперервним процесом самопізнання, розробки, реалізації та контролю майбутнім психологом власних дій з досягнення індивідуально-усвідомлених професійних позицій, який триває і після закінчення студентом-психологом вищого навчального закладу, адже психолог, який має вдосконалювати інших, зобов'язаний вдосконалюватися усе своє життя. З'ясовано, що формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення є одним з головних завдань, що вирішується за умови практичної спрямованості змісту навчального процесу, інтеграції навчальних дисциплін, застосування активних методів навчання. Аналіз стану дослідження зумовлює необхідність розроблення системи змісту та визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

2. Уточнено зміст понять «готовність до професійного самовдосконалення майбутніх психологів» та «формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення». Готовність майбутніх психологів до професійного самовдосконалення розглядається як інтегроване професійно-особистісне утворення, що має складну структуру – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний та особистісно-рефлексивний компоненти і засвідчує обізнаність майбутніх психологів з технологіями та прийомами професійного самовдосконалення та характеризується здатністю проектувати, організовувати й аналізувати програму професійного саморозвитку. Формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення розкривається як процес творення необхідного досвіду, майстерності та мотиваційних детермінант, які надають можливість ефективно здійснювати професійну діяльність.

3. У дослідженні теоретично обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, процесуально-діяльнісний та особистісно-рефлексивний. До показників мотиваційно-ціннісного компоненту зараховано сформовану мотивація та професійно-ціннісні орієнтації до професійного самовдосконалення. До показників когнітивно-пізнавального компоненту зараховано володіння системними знаннями стосовно професійного самовдосконалення, розвиненість професійного мислення. До показників процесуально-діяльнісного компоненту зараховано здатність проектувати власну стратегію професійного розвитку та активну професійну позицію. Особистісно-рефлексивний компонент проявляється через наявність професійно значущих особистісних якостей, усвідомлення цілей професійного самовдосконалення, особистісної та соціальної зрілості. Визначено рівні готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (високий, середній та низький).

4. Спроековано модель формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення як відображення динамічної і відкритої системи, компоненти якої взаємопов'язані та взаємодіють із навколишнім середовищем і включають блоки: цільовий (мета, завдання, наукові підходи та принципи підготовки майбутніх психологів до професійного самовдосконалення), процесуальний (навчально-виховний процес, етапи підготовки, форми, методи та педагогічні умови), результативний (критерії, показники, рівні та результат готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення).

5. Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (формування мотивації до професійного самовдосконалення на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розширення змісту навчального курсу через інтеграцію акмеологічного та компетентісного підходів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу; включення студентів-психологів в професію через набуття досвіду професійного самовдосконалення у позааудиторній роботі у процесі навчально-виробничої практики). Проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов та запропонованої моделі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, яка показала на кінець педагогічного експерименту збільшення в експериментальній групі кількості студентів, які мали високий і середній рівні сформованості готовності до професійного самовдосконалення, порівняно з кількістю студентів контрольної групи. Ефективність і результативність реалізації визначених педагогічних умов і розробленої моделі доведено за допомогою методів математичної статистики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх напрямків означеної проблеми, пов'язаної з формуванням готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у професійну підготовку майбутніх психологів у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчально-методичні посібники

1. Затворнюк О. М. Соціально-психологічний тренінг як засіб самоменеджменту майбутніх практичних психологів / О. М. Затворнюк // Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця: теорія і практика / за заг. ред. В. І. Бондаря, О. Я. Митника. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 156-167.
2. Робочий зошит зимової школи «громадянські студії»: робочий зошит самостійної роботи / Л. Колесник, А. Шапошнікова, О. Затворнюк. – Лубни: Комунальне видавництво «Лубни», 2015. – 32 с., іл.
3. Затворнюк О.М. Основи професійного самовдосконалення психологів: програма спецкурсу / О. М. Затворнюк. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 22 с.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Затворнюк О. М. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у позааурочній діяльності / О. М. Затворнюк // Рідна школа. - 2013. - №11 (листопад). - С. 62-66.
5. Затворнюк О. М. Формування та розвиток професійного іміджу майбутніх психологів / О. М. Затворнюк // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2014. - №9-10 (вересень-жовтень). - С.41-45.
6. Затворнюк О. М., Матвієнко О. В. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема / О. М. Затворнюк, О. В. Матвієнко // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - №1. - С. 215-220.
7. Затворнюк О. М. Професійне самовдосконалення майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема / О. М. Затворнюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 3 до Вип. 36, Том 1 (17) : тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – Київ: Гнозис, 2016. – С. 133-141.
8. Затворнюк О. М. Сутність та структура готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення / О. М. Затворнюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. — Сер. 5, Випуск 55: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр./ відп. ред. В.І.Бондар. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – С.72-77.

Статті в іноземних наукових фахових виданнях

9. Затворнюк О. Н. Формирование у будущих психологов готовности к профессиональному самосовершенствованию / О. Н. Затворнюк // Zbiór raportów naukowych.Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Pedagogika.Realizacja badań i projektów. – Warszawa: Wydawca Sp.z o.o. Diamond trading tour, 2015. – Str. 53-59.
10. Zatornyuk O. N. The Formation of Readiness for Professional Self-improvement of Future Psychologists / O. N. Zatornyuk // Intellectual Archive. - Volume 4. - Number 4. - Richmond Hill, Ontario, Canada, 2015. – P. 190-197.

Матеріали науково-практичних конференцій

11. Затворнюк О. М. Творчі здібності майбутніх психологів як умова їх професійного становлення / О. М. Затворнюк // Освіта та наука у вимірах ХХІ століття : матеріали звітної-наукової конференції студентів 14-16 квітня 2010 р. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 270-272.

12. Затворнюк О. М. Я-концепція особистості фахівця як центральна складова професійної самосвідомості у формуванні майбутніх фахівців з вищою освітою / О. М. Затворнюк // Актуальні проблеми педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7- 8 жовтня 2011 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2011. – Ч.1. – С. 66-68.

13. Затворнюк О. М. Науково-дослідна робота як умова формування професіоналізму майбутніх практичних психологів / О. М. Затворнюк // Людина і сучасне суспільство: проблеми педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 2-3 березня 2012 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2011. – С. 30-31.

14. Затворнюк О. М. Формування обдарованої особистості засобами мистецтва / О. М. Затворнюк // Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 25-29 вересня 2012 року, смт. Гаспра, АР Крим. – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2012. - С. 57-64.

15. Затворнюк О. М. Розвиток особистості студента засобами мистецтва / О. М. Затворнюк // Розвиток науки психології та педагогіки у сучасних умовах: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 4 серпня 2012 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота» 2012. – С. 30-35.

16. Затворнюк О. М. Психологічний центр «Перспектива» як середовище професійного становлення практичних психологів / О. М. Затворнюк // Оцінювання професійної компетентності випускників педагогічних ВНЗ: матеріали міжнародного науково-методичного семінару (14 березня 2013 р.) / упоряд. Кучеренко Є. В.; за заг.ред. Бондаря В. І., Матвієнко О. В. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 33-38.

17. Затворнюк О. М. Психологічні особливості та умови розвитку професійного самовизначення студентів – майбутніх психологів / О. М. Затворнюк, В. Ю. Шеремет // Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології ХХІ ст.»: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7-8 лютого 2014 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 44-47.

18. Затворнюк О. М. Формування професійного іміджу майбутніх психологів у процесі професійної підготовки / О. М. Затворнюк // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25-26 липня 2014 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 21-24.

19. Затворнюк О. М. Досвід професійної підготовки психологів у США та Україні / О. М. Затворнюк // Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч.2: збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. – Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. - С. 643-652.

20. Затворнюк О. М. Організація самоосвіти та самовиховання майбутніх психологів під час навчання у ВНЗ / О. М. Затворнюк // Матеріали III Всеукраїнського психологічного конгресу з міжнародною участю «Особистість у сучасному світі». – Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – Ч.2. – С. 364-368.

21. Затворнюк О. М. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх психологів / О. М. Затворнюк // Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти: тематичний випуск: збірник наукових статей / за ред. В. П. Андрущенко; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 173-177.

22. Затворнюк О. М. Взаємозв'язок категорій самовдосконалення та готовності особистості / О. М. Затворнюк, Т. М. Лященко // Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. – С. 6-10.

23. Затворнюк О. М. Ігрові технології у процесі самовдосконалення підлітків / О. М. Затворнюк, Т. М. Лященко // Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 26-27 лютого 2016 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. – С. 108-110.

24. Затворнюк О. М. Педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення / О. М. Затворнюк // Актуальні питання теорії та практики підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 20-21 квітня 2016 р.) / [ред. колегія: Є. М. Потапчук (голова ред.), Т. Л. Левицька, Л. О. Подкоритова, В. Г. Гаврилькевич, О. В. Варгата]; Мін-во освіти і науки України, Хмельницький нац.ун-т, Каф. Практ.психол. та педагог. [та ін.]. – Хмельницький: ХНУ, 2016. - С. 66-68.

25. Затворнюк О. М. Щоденник рефлексії студента-психолога в аспекті акмеологічного підходу / О. М. Затворнюк // Особистісне зростання: теорія і практика : збірник тез за результатами II Всеукраїнської Інтернет-конференції / за ред. Л. П. Журавльової, Н. Ф. Портницької, Ю. Ю. Дем'янчук. – Житомир: Видавництво ЖДУ Івана Франка, 2016. – С. 32-38.

26. Затворнюк О. М. Щоденник рефлексії як інноваційна технологія у процесі самовдосконалення підлітків / О. М. Затворнюк // Сучасна особистість: психологічні межі, життєвий шлях, самореалізація: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (26-27 травня 2016 року) / за ред. Овчаренко О. В. – Черкаси:

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2016. – С. 30-34.

АНОТАЦІЇ

Затворнюк О.М. Формування у майбутніх психологів готовності до професійного самовдосконалення. - На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2016.

Дослідження присвячено проблемі формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Проаналізовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення. З'ясовано сутність феномена готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, проаналізовано його структуру. Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення (формування мотивації до професійного самовдосконалення на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розширення змісту навчального курикулуму через інтеграцію акмеологічного та компетентісного підходів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу; включення студентів-психологів в професію через набуття досвіду професійно самовдосконалення у позааудиторній роботі у процесі навчально-виробничої практики).

Спроектовано модель формування готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення, що складається з теоретичного, процесуального та результативного блоків.

Визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійного самовдосконалення.

Ключові слова: готовність, формування готовності, професійна підготовка, майбутні психологи, педагогічні умови, професійне самовдосконалення.

Затворнюк О.Н. Формирование у будущих психологов готовности к профессиональному самосовершенствованию. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2016.

Исследование посвящено проблеме формирования готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию. Проанализировано состояние разработанности проблемы формирования готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию в зарубежной и отечественной научной литературе. Теоретически обоснованы особенности формирования готовности будущих психологов в условиях высшего учебного заведения к профессиональному самосовершенствованию, а также определены структурные компоненты готовности будущих психологов к профессиональному

самосовершенствованию: мотивационно-ценностный, когнитивно-познавательный, процессуально-деятельностный и личностно-рефлексивный. Выявлены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию (формирование у будущих психологов мотивации к профессиональному самосовершенствованию на основе субъект-субъектного взаимодействия; расширение содержания учебного куррикулуму через интеграцию акмеологического и компетентностного подходов; включение студентов-психологов в профессию через обретение опыта профессионального самосовершенствования во внеаудиторной работе и во время учебно-производственной практики). Спроектирована модель формирования готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию как отражение динамической и открытой системы, компоненты которой взаимосвязаны и взаимодействуют с окружающей средой и состоит из таких блоков: целевой (цель, задачи, научные подходы и принципы подготовки будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию), процессуальный (учебно-воспитательный процесс, компоненты процессуальной подготовки, формы, методы и педагогические условия), результативный (критерии, показатели, уровни и результат готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию).

В ходе опытно-экспериментальной работы подтверждена необходимость внедрения педагогических условий, способствующих формированию готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию. Динамика изменений, происходящих в экспериментальных группах по сравнению с контрольными, засвидетельствовала эффективность реализации педагогических условий готовности будущих психологов к профессиональному самосовершенствованию.

Ключевые слова: готовность, формирование готовности, профессиональная подготовка, будущие психологи, педагогические условия, профессиональное самосовершенствование.

Zatvornyyuk O.M. Formation of Future Psychologists' Readiness to Professional Self Improvement. – The manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of professional education. – National Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2016.

The purpose of this thesis is to present the problem of determining the theoretical substantiation and experimental verification of formation of future psychologists' readiness to professional self-improvement.

On the base of psychological and educational literature analysis, the condition of the problem of formation of future psychologists' readiness to professional self-improvement is examined, the foreign and domestic experience of formation of future psychologists' readiness to professional self-improvement has been analyzed. It was found that the experience of formation of future psychologists' readiness to professional

self-improvement in Ukraine is connected with lack focus of this problem in curriculums and educational programs.

The essence of the formation phenomenon of future psychologists' readiness to professional self-improvement and its pedagogical conditions (formation the motivation of future psychologists to professional self-improvement on the basis of subject-subject interaction; gradual addition of curriculum individual themes in modules and academic disciplines (Variation component), integration akmeological and competency approaches in teaching and educational process of university education; include the future psychologists in the profession through the acquisition of professional experience in the extracurricular work and during training and work experience). An experimental verification of pedagogical conditions of future psychologists' readiness to professional self-improvement has been done.

Keywords: readiness, the formation of readiness, professional training, future psychologists, pedagogical conditions, professional self-improvement.